

ԴԱՎԻԹ ԷՎԵՐԵԿԼԵԱՆ (1927–2016). ՆԱԽԱՄՈՆՐԵԱԼԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆ
DAVID EVERELEAN (1927–2016): PRE-MONTREALIAN ACTIVITY
ДАВИД ЭВЕРЕКЛЯН (1927–2016): ПРЕДМОНРЕАЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Անահիտ Բեքարյան
Anahit Bekaryan
Анаит Бекарян

Արվեստի ինստիտուտ, Գիտությունների ազգային ակադեմիա, Հայաստան
Institute of Arts, National Academy of Sciences, Armenia
Институт искусств, Национальная академия наук, Армения

anahit.bekaryan@arts.sci.am

Ներկայացվել է՝ 10.03.2025; գրախոսվել է՝ 13.03.2025; ընդունվել է՝ 18.04.2025
Received: 10.03.2025; Revised: 13.03.2025; Accepted: 18.04.2025
Представлено: 10.03.2025; рецензировано: 13.03.2025; принято: 18.04.2025

© Հեղինակ, 2025: Տարածվում է Creative Commons Attribution 4.0 Licence-ի պայմաններով
© The Author, 2025. Distributed under the terms of Creative Commons Attribution 4.0 Licence
© Автор, 2025. Распространяется на условиях Creative Commons Attribution 4.0 Licence

DOI: 10.53548/0320-8117-2025.1-169

Ամփոփում – Լիբանանահայ դերասան, բեմադրիչ, թատերգությունների հեղինակ, Դավիթ Էվերեկլեանը առաջին անգամ բեմ է բարձրացել Լիբանանում 1943-ին: Թատրոնի խոնարհ նվիրյալը հիմնել է «Պետրոս Աղայան», «Պեյրութահայ քուլիսականներու», «Գերմանիկ» «Լիբանանահայ» թատերախմբերը, որոնք մեծ դեր են խաղացել սփյուռքում հայկական թատերարվեստի պահպանման և ազգային ինքնության ամրապնդման գործում: Էվերեկլեանը մասնակցել է նաև պատմաբան, իրավագետ «Հայ Գիր» ամսագրի տնօրեն-խմբագիր Գևորգ Պաղջյանի (Վազգեն Այգունի 1913–1999) հիմնած «Ռութեն Մամուլեան» թատերախմբի աշխատանքներին: Մասնակցել է իր հիմնած թատերախմբերի ներկայացումներին՝ որպես դերասան ու բեմադրիչ: Կերպարանավորել է բազմաթիվ դերեր՝ արժանանալով թատերասերների և իր խաղընկերների հիացմունքին ու բարձր գնահատականին: Հանդես է եկել թատերախոսականներով և բազմաթիվ հոդվածներով որոնք հետազայում տեղ են գտել իր «Թատերայուշեր և նիւթեր Լիբանանահայ թատրոնի պատմութեան», «Թատերական կեանքիս ճամբուն վրայ» «Միշտ... թատերական կեանքիս ճամբուն վրայ» գրքերում՝ որպես սփյուռքահայ թատրոնի պատմության սկզբնաղբյուրներ և ժամանակաշրջանի վկայություններ: Դավիթ Էվերեկլեանը հեղինակել է մի շարք թատերական գործեր, այդ թվում՝ «Ծաղկավաճառուիին» (1946), «Ոճիր-ոճիրներ» (1945), «Իսուբը» (1947), և «Մռայլ կյանքեր» (1950): Թատերական արվեստի սիրով են համակվել նաև Դավիթ Էվերեկլեանի ընտանիքի անդամները: Կինը՝ Բերկրուիի Էվերեկլեանը, որդին՝ Հակոբ Էվերեկլեանը, դուստրը՝ Ռոզալիա Վասիլյան-Էվերեկլեանը ունեցել են իրենց ներդրումը սփյուռքահայ մշակութային կյանքում: Սփյուռքահայ թատրոնի զար-

զացման հիմնական դերակատարներից մեկը՝ Դավիթ Էվերեկյանը՝ որպես դերասան, դրամատուրգ, թատերախմբի ղեկավար, թատերագետ, իր բազմակողմանի թատերական գործունեությամբ էական ներդրում է ունեցել սփյուռքում հայկական թատրոնի զարգացման, մշակութային ժառանգության պահպանման և սերունդների միջև հայկական թատերարվեստի ավանդույթների փոխանցման գործում:

Abstract – David Evereklian, a Lebanese-Armenian actor, director, and playwright, first took to the stage in Lebanon in 1943. An ardent theatre devotee, he founded several theatre companies, all of which had a significant role in preserving Armenian theatre arts in the diaspora and shaping national identity. Evereklian was also involved in the work of the "Rouben Mamoulian" theatre company, founded by historian and editor-in-chief of *Hay Gir* magazine, Gevorg Paghjian. He participated in the productions of the companies he had founded, both as an actor and a director earning admiration and high praise from audiences and fellow actors alike. He also contributed theatrical reviews and articles, which were later published in his books. His love for theatre also extended to his family members: his wife Berkruhi Evereklian, his son Hakob Evereklian, and his daughter Rosalia Vasilian-Evereklian all contributed to the cultural life of the Armenian diaspora. As one of the key figures in the development of diaspora Armenian theatre, David Evereklian's versatile theatrical activity – as an actor, playwright, troupe leader, and theatre scholar – made a substantial contribution to the growth of Armenian theatre in the diaspora, the preservation of cultural heritage, and the transmission of theatrical traditions across generations.

Аннотация – Ливанско-армянский актёр, режиссёр и драматург Давид Эвереклян впервые вышел на сцену в Ливане в 1943 году. Скромный служитель театра, он основал театральные труппы, которые сыграли важную роль в сохранении армянского театрального искусства в диаспоре и укреплении национальной идентичности. Д. Эвереклян также участвовал в работе театральной труппы «Рубен Мамулян», основанной историком, юристом, главным редактором журнала «Ай Гир» Геворком Пахджяном. Он играл в спектаклях как актёр и выступал в роли режиссёра в труппах, которые были им же основаны. Сыграв множество ролей, он заслужил восхищение и высокую оценку зрителей и своих партнёров по сцене. Д. Эвереклян выступал с театральными рецензиями и многочисленными статьями, которые впоследствии были включены в его книги, являющиеся первоисточниками по истории театра армянской диаспоры и свидетельствами своего времени. Давид Эвереклян является автором ряда пьес, в том числе: «Цветочница» (1946), «Преступление – преступления» (1945), «Исуб» (1947) и «Мрачные жизни» (1950). Любовь к театру передалась и членам его семьи: жена – Беркрухи Эвереклян, сын – Акоп Эвереклян и дочь – Розалия Васильян-Эвереклян также внесли свой вклад в культурную жизнь армянской диаспоры. Многосторонняя театральная деятельность Давида Эверекляна как актёра, драматурга, руководителя труппы и театроведа сыграла важнейшую роль в развитии армянского театра диаспоры, в сохранении культурного наследия и передаче театральных традиций из поколения в поколение.

Հիմնաբառեր – Էվերեկյան, Լիբանան, Սփյուռք, հայ թատերախմբեր, դրամատուրգներ:

Keywords – Evereklian, Lebanon, Diaspora, Armenian theatre companies, playwrights.

Ключевые слова – Эвереклян, Ливан, Диаспора, армянские театральные труппы, драматурги.

Ներածություն

«Հայ թատերագիրն ու դերասանը՝ 2000 տարուայ հայ թատերական արուեստը պահպանելու վսեմ առաքելություն ունին: Հոս պետք է շեշտել, թե իսկապես հերոսական գործ է սփիւռքի մէջ թատրոն պահել: Դ. Էվերեկլեան բոլոր զոհողութեանց բովէն անցած, հայ թատրոնի յավերժահոյր արորուշանին հաւատարիմ սպասարկու անձնուէր արուեստագետ մըն է, որ 40 տարիներ՝ յարանուանական, գաղափարական կաշկանդումի, անխտրական ոգիով, անսակարգ եւ սիրայօժար մասնակցութիւն բերած է Հայ Բեմին, պարզապէս իբր վարձատրութիւն ունենալով թատերական արուեստին եւ մասնաւորաբար 2000-ամեայ Հայ Բեմին ծառայած ըլլալու գոհունակութիւնը» (Էվերեկլեան 1985, 11):

Հայ թատրոնի նվիրյալ, սփյուռքահայ թատրոնի պատմաբան Դավիթ Էվերեկլեանը (1927–2016), որը տարիների բեմական գործունեությամբ և փորձառությամբ սփյուռքահայ դերասանների մեջ գրավում է առաջնակարգ տեղերից մեկը, թատերական աշխարհ է մուտք գործել Լիբանանում 1943-ին: Քառասուն երկար տարիներ անաղմուկ և անսահման նվիրումով սատարել է հայ թատրոնին՝ դերասանական խաղով, բեմադրություններով, թատերախմբեր հիմնելով, լրատվություններով ու թղթակցություններով, թատերախոսականներ գրելով, մասնակցելով ինչպես տեղի, այնպես էլ հյուրախաղերի եկած թատերախմբերի ներկայացումներին: Դավիթ Էվերեկլեանը մասնակցել է Գևորգ Պաղջյանի (1913–1999, Վազգեն Այգունի) հիմնած «Ռուբեն Մամուլյան» թատերախմբի (1940–1944) աշխատանքներին. «Լիբանանահայ» (1946–1954) «Պետրոս Աղամյան» (1950–1966), «Պեյրութահայ քուլիսականներու թատերախումբ» (1961–1966) թատերախմբերի հիմնադիրներից և նվիրյալ գործիչներից է, ինչպես նաև բազմաթիվ թատերախմբերի, դերասանների բեղմնավոր և եռանդուն գործունեության ճշմարտախոս վկան ու ժամանակագիրը: Դավիթ Էվերեկլեանն ունի հրատարակած և անտիպ թատերախաղեր, ինչպես՝ «Ծաղկավաճառուհին» (1946), «Ոճիր-ոճիրներ» (1945), «Իսուբ» (1947), «Մեր հայելին» (1948) «Մոայլ կյանքեր» (1950), «Հրաշալի հաղթանակ» (1954), «Մումիայի վաճառականը» (1958) և այլն: Հրատարակել է «Թատերայուշեր և նյութեր լիբանանահայ թատրոնի պատմութեան» (1971), «Թատերական կեանքիս ճամբուն վրայ» (Լոս Անջելես, 1989) և «Միշտ... թատերական կեանքիս ճամբուն վրայ» (Լոս Անջելես, 1999) գործերը, որտեղ ճշմարտացիորեն ուրվագծել է լիբանանահայ արդեն իսկ կայացած ու զարգացած գաղթօջախի և կանադահայ նորակազմ գաղութի թատրոնների պատմության առանձին դրվագներ, ներկայացրել սփյուռքահայ ինչպես անվանի, այնպես էլ սիրող դերասանների ազգանպաստ գործունեությունը:

Դավիթ Էվերեկլեանը թատերական արվեստի նկատմամբ իր սիրով վարակել է նաև իր ընտանիքի անդամներին՝ տիկնոջը՝ Բերկրուհի Էվերեկլեանին, որդուն՝ Հակոբ Էվերեկլեանին, և դստերը՝ Ռոզալիա Վասիլյանին: 1975-ին հաստատվել է Մոնրեալում՝ շարունակելով թատերական գործունեությունը տեղի թատերախմբերի հետ:

Լիբանանահայ բեմի սիրված դերասանը

Լիբանանահայ արվեստագետ Դավիթ Էվերեկյանը ծնվել է Բեյրութում, ցեղասպանությունը վերապրածների ընտանիքում: Նախնական կրթությունը ստացել է Ս. Եղիա ժողովրդապետության վարժարանում: 1942-ին ավարտել է Պուրճ Համուտի Հայ կաթողիկե Մեսրոպյան վարժարանը: Առաջին անգամ բեմ է բարձրացել 1943-ին՝ «Երեք քաջեր»-ի մեջ կատարելով Հրանտ իշխանի դերը: Նույն տարում, վարժարանի Սանուց միության «Միհր» թատերախմբի գլխավոր հիմնադիրներից մեկը լինելով, ներկայացնում է իր հեղինակած թատերգությունները: 1945-ին իր «Պատճառը ես եղա» թատերգությունը իր խաղարկությանը բեմադրում է «Արարատյան» սրահում: 1945-ից սկսած՝ մասնակցում է Հայ կաթողիկե երիտասարդաց միություն (ՀԿԵՄ) (1940–1966) բոլոր բեմադրություններին: Դեռևս 1940-ական թվականներին, հիմնադրման առաջին իսկ օրերից ՀԿԵՄ-ը, իր շարքերում ունենալով թատերասեր ուժեր, հանրությանը տվել է ներկայացումներ: 1940-ին «Արարատյան» թատերասրահում թատերասերները բեմադրում են Հայոց պատմությունից քաղված մի դրվագ, 1941-ին կրկին նույն սրահում՝ «Աշխարհի դատաստանը»: 1945-ին Մեսրոպյան վարժարանի բակում բեմադրվում է Նուբար Գարապաշյանի «Հայրենիքի սիրտը» գործը, որտեղ նկարագրվում են Աթենք գերի բերված հայաստանցի զինվորների վիճակը և հունահայ գաղութին պատուհասած 1941-ի արհավիրքը: 1945-ին Ս. Եղիայի թատերասերները ներկայացրել են Ն. Պեշկեթաշյանի «Հիվանդոտես»-ը, 1947-ին՝ «Քայքայված ընտանիքը», իսկ 1949-ին՝ «Թիվ 5 խելագարը»: 1950-ից թատերախումբը կրում է «Պետրոս Ադամյան» անունը և, այդ թվականից սկսած, հանդես է գալիս բազմաթիվ ներկայացումներով, ինչպես՝ «Պատվի համար», «Չարշըը Արթին աղա», «Իսուքը», «Մուսլ կյանքեր»: 1956-ից Դավիթ Էվերեկյանին են վստահում «Գերմանիկ» թատերախմբի կազմակերպումը, որը նա ղեկավարում է մինչև 1959 թ.՝ տալով տասնյոթ ներկայացում: 1945-ից սկսած՝ բոլոր բեմադրություններին իր մասնակցությունը բերելով հանդերձ, Օննիկ Քեքիկյանի և Հ. Շիրինյանի հետ հիմնում է «Լիբանանահայ» թատերախումբը, որը գոյատևում է մինչև 1953 թ.՝ կազմակերպելով տասնութ ներկայացում: 1953-ին ծանոթանում է «Քուլիս» ամսագրի խմբագիր Հակոբ Այվազի հետ (1911–2006, հայ դերասան, դրամատուրգ, բեմադրիչ «Քուլիս» ամսագրի հիմնադիր, խմբագիր) և ստանձնում ամսագրի՝ Լիբանանի թղթակցի պարտականությունները: Բեյրութում քաղաքացիական պատերազմի արհավիրքները տեղահան արեցին բազմաթիվ հայ մտավորականների: Շատերի հետ Դավիթ Էվերեկյանը թողեց Բեյրութը և 1975-ին հաստատվեց Մոնրեալում՝ այնտեղ շարունակելով իր գործը:

ՀԿԵՄ-ի թատերախումբը

1920–40-ական թվականներին Հայոց ցեղասպանությունից մազապուրծ եղած բազմահազար հայեր ապաստանեցին Լիբանանում: Այդ տարիներին իրենց վրանաքաղաքում հիմնեցին դպրոցներ, եկեղեցիներ կազմեցին միություններ: Թիթեղաձածկ դպրոցների սրահները սկսեցին գործել և դարձան մշակութային կենտ-

րոններ, որտեղ կյանքի կոչվեցին թատերական նախնական ձեռնարկներ: «Կը նայիմ շուրջս, – գրում է Երվանդ Չափրաստը, – թիթեղաձածկ թատերասրահ մը, թիթեղաշեն տուններ կը շրջապատեն, և կը մտածեմ... Ի՞նչ անլուծելի հանելուկ է հայ ժողովուրդը: Թիթեղե տուններ կը շինե պատսպարելու համար և չի մոռանար թատերասրահ շինելու թեկուզ թիթեղե իր դպրոցի և եկեղեցին քով: Կարելի՞ է արդեօք գտնել ժողովուրդ մը, որ արեան ու արհաւիրքի ճամփան կտրելէ ետքը մնացորդացով, հազիւ գլուխը դնելու տեղ մը գտած, մտածէ դպրոց, եկեղեցի ու թատրոն լինելու համար: Ու, այո՛, կայ այդ զարմանահրաշ ժողովուրդը, հայը, որ կրնայ գործել այդ հրաշքը: ...Ո՛չ, այսպիսի ձիրքերով օժտուած ժողովուրդ մը չի կըրնար մեռնիլ: ...Մենք կանք ու պիտի մնանք, որովհետեւ, մենք այն ցեղն ենք, որ լույսին կը ձգտի: Վկայ՝ թիթեղաշեն թատրոնը, իր խեղճ վիճակին մէջն իսկ թատրոններու ամենանուիրականը» (Չափրաստ 1965):

Հայ կաթողիկէ երիտասարդաց միության թատերական գործունեությունը սկիզբ է առել Միության հիմնադրման թվականից: 1940-ից մինչև 1966 թթ. գործող Միության, իսկ հետագայում Պետրոս Աղամյանի անունը կրող թատերախմբում իրենց մասնակցությունն են բերել Պողոս Մենտիլյանը, Կայծակ Գնդունին և Դավիթ Էվերեկյանը: Առաջին ներկայացումը՝ «Աշխարհի դատաստանը», որ բեմադրվել է 1941-ին «Արարատյան» սրահում Մենդիլյան ամուսինների և Կայծակ Գնդունու մասնակցությամբ, հայրենասիրական խոշոր հանրահավաքի ձև է ստացել: 1945-ին Մեսրոպյան վարժարանի բակում հազարավոր հանդիսականների առջև բացօթյա բեմադրել է «Հայրենիքի սիրտը», հեղինակ՝ Նուպար Գարապաշյան: 1947-ին Սինեմա Արաքսում ներկայացվել է «Քայքայված ընտանիքը», որը խանդավառել է շրջանի հայությանը: 1950-ին որոշել են թատերախումբն անվանել հայ հանճարեղ դերասան Պետրոս Աղամյանի անունով: Թատերախումբը, սկսած այդ թվականից, անընդհատ իրար հաջորդող ելույթներ է ունեցել բազմաթիվ սրահներում՝ բեմադրելով 28 ներկայացում: 1950-ին ՀԿԵՄ-ի Բուրջ Համուդ մասնաճյուղի «Պետրոս Աղամյան» թատերախումբը «Արարատյան» սրահում հանդես է գալիս իր անդրանիկ ներկայացմամբ՝ նաև դերասանական նոր կազմով ներկայացնելով Շիրվանզադեի «Պատվի համար» թատերգությունը: «Պատվի համարը» Բեյրութում խաղացել են դեռևս 1924-ին Հայ երիտասարդաց միության թատերասերները՝ հասույթը հատկացնելով Հայ ազգային վարժարանին: «Հայ բեմի վրայ, կարելի է ըսել որ ամենէն անգամ սիրուած և խաղցուած է այս գործը», – գրում է Փյունիկը (Լուսեր 1924): «Պատվի համարում» Սրահին աթոռները ամբողջ գրավուած էին հանդիսականներէ», – գրում է «Մասիսը» (Վաչէ 1950): Դավիթ Էվերեկյանը հանդես է եկել Էլիզբարյանի դերով: «Դավիթ Էվերեկլեան ապրեցաւ իր ներկայացրած անձին հոգեկան տագնապն ու անողոր տառապանքը: Կարծես խղճի խայթը շարունակ կը կրծէր զինքը: Նախանձը իր մէջ ատելութեան փոխուած, տարակոյս և անվստահութիւն մը արթնցուցած էր իր մէջ, իր ընտանիքի անդամներու սիրոյն նկատմամբ» – գրում է «Մասիսը» (Վաչէ 1950):

Հոդվածագիրը նշում է, որ «Գնահատելի էր դերասաններու ջանքը: Անոնք կրնան յառաջդիմել, եթէ յարատեւին, սիրեն, աշխատին՝ զարգացնելու համար իրենց ձիրքերը, զգացումները և հոգեբանությունը թատրոնի միջոցով» (Վաչէ 1950): Ըստ հեղինակի, բոլոր դերասանները գրեթե անթերի էին իրենց վստահված դերերի մեջ և արժանի գովասանքի ու քաջալերանքի:

1952 թ. մայիսի 18-ին թատերախումբը «Արարատյան» սրահում ներկայացնում է Դավիթ Էվերեկյանի պիեսը՝ նրա բեմադրությամբ. ժամանակակից եգիպտահայերի մասին գրված «Մռայլ կյանքեր»-ում «...հարուստ հայ ընտանիքի մը ներքին ապրելակերպը կը պատկերացվի իր բովանդակ մերկութեամբ» (Ներկայ մը 1952): «Մռայլ կեանքեր»-ին անդրադարձել է նաև «Ազդարարը»: «Բազմաթիւ վարդապետներ և ընտրանի հասարակութիւն մը գրաւած էին իրենց աթոռները», – գրում է հոդվածագիրը: Թատերգության սյուժեն հետևյալն է՝ Սիմոն Շարաբեկյանը իր տիկնոջ՝ Հայկանուշի ձեռքը խամաճիկ է դարձել և ենթարկվում է նրա քմահաճույքներին: Սիմոն Շարաբեկյանի դերով հանդես է եկել Դավիթ Էվերեկյանը, և «...ի պատիւ իրեն պետք է ըսել, որ իր հոգեկան խռովքը անկումին յուզումները, տիկնոջ խամաճիկ ըլլալը կրցավ արտահայտիլ» (Թղթակից 1952):

1953-ին ներկայացվել են «Վարդանանք», «Շողոքորթը», 1954-ի հունվարի 2-ին ՀԿԵՄ-ի կազմակերպած Ամանորի երեկոյին՝ «Երեք քաջերը»: «Կատակերգութիւնը շատ յաջող անցաւ եւ անհատնում քրքիջներ խլեց հանդիսականներէն» (Ներկայ մը 1954): Այս վերջինի մասին գրում է նաև «Մասիսը»: 1955-ին բեմադրվել են «Հրաշալի հաղթանակը», «Արիավիրք Տեր Զորի» և 1959-ին՝ «Ագահը» և այլն: «Պետրոս Ադամյան» թատերախումբը, որն արդեն ավելի քան տասը տարի իր մասնակցությունն էր բերում Բեյրութի թատերական կյանքին, 1963-ին բեմադրում է Էժեն Լաբիշի «Դիմակը» կատակերգությունը, «ոչ զորաւոր անցքերով, սակայն մարդկային տկարութիւնները, ցուցանողութիւնը լաւագոյն կերպով պախարակող եւ իր այժմէականութիւնը միշտ պահող կտոր մը: Մայիսի 15-ին բեմադրուած «Դիմակը» իր 15 դերակատարներով եկավ փաստելու, որ ինքը կ'ուզէ նորութիւններ մտցնել թատերական կեանքին ներս: Փորձառու դերասանների կողքին հանդես եկան նորերը, որոնք, անշուշտ, պիտի ունենային անխուսափելի սայթաքումներ» (Շահանդուխտ 1963): ՀԿԵՄ-ի «Պետրոս Ադամյան» թատերախումբը հանդես է եկել տասնյակ ներկայացումներով և լիբանանահայ նախնական թատերական շարժման գլխավոր խմբերից էր: «Հոս է, որ առաջին անգամ կը հանդիպինք օտար հեղինակներէ թարգմանութիւններու, – գրում է լիբանանահայ դերասան Հարութ Գնդունին, – որոնց բեմադրութիւնը որոշ ճաշակ մը կ'աւելցնէ եւ գաղափար մը կու տայ թատերական զանազանութեան մասին: Այսպէս, թատերախաղերը դուրս գալով զավեշտի մակարդակէն՝ կը ստանան երանգ ու մարմին» (Գնդունի 2018, 27 մարտի): Ինչպես մյուս թատերախմբերում, այնպես էլ այստեղ գոյություն են ունեցել դժվարություններ, սակայն լայնախոհության շնորհիվ թատերախումբը կարողացավ իրագործել իր նպատակները և անշահախնդիր ծառայել հայ բեմին:

«Հայ թատրոնի առաքելության մասին մեր կարծիքը գուցե քիչ մը տարբերի այլ պաշտոնակիցների ըմբռնումեն», – գրում Դավիթ Էվերեկյանը: «Ըստ մեզի՝ սուրբ է հայ բեմը, որուն վրայ ցուցադրուած ամէն գործ պարտի ըլլալ մանրամասնօրէն ուսումնասիրուած, զտուած և շինիչ: Եկեղեցւոյ նման, ան պետք է ըլլայ պատկառազօր, վսեմ: Սոսկ բարոյաշունչ եւ դաստիարակիչ» (Էվերեկեան 1962):

«Ռուբեն Մամուլյան» թատերախումբը

Մի խումբ խանդավառ երիտասարդներ «Հայ գիր» ամսագրի խմբագիր Վազգեն Այգունու ղեկավարութեամբ հիմնադրում են «Ռուբեն Մամուլյան» թատերախումբը, որն սկսել է գործել 1940-ից և շարունակել իր ազգօգուտ գործունեությունը թատերական, կրթական, մշակութային բնագավառներում՝ կազմակերպելով մշակութային, գրական երեկոներ՝ նվիրված հայ գրողներին, ապրիլյան նահատակներին: 1940–1944 թթ. ընթացքում նրանք բեմադրում են Պետրոս Դուրյանի «Սև հողերը», Վազգեն Այգունու «Թաղականը», Շիրվանզադեի «Նամուրը», Ալեքսանդր Աբելյանի «Պըլը Պուղին» և այլն:

Դավիթ Էվերեկյանը նույնպես իր մասնակցությունն է ունեցել այդ թատերախմբում:

1940-ի դեկտեմբերի 1-ին Բեյրութի Արարատյան սրահում «Ռուբեն Մամուլյան» թատերախմբի նախաձեռնությամբ բեմադրվել է Վազգեն Այգունու «Թաղականը» թատերգությունը, որի մասին դրվատանքի խոսքեր է ասել տեղական մամուլը՝ քաջալերելով թատերախմբին: 1941-ի մայիսին 4-ին բեմադրվել է Մուլիերի «Ակամա բժիշկը»՝ թատերասերների հաջող խաղարկությամբ: Սգանարեյի դերով հանդես է եկել Փանոս Կրտանյանը, որը «Ներկաներուն ուշադրութիւնը իր վրայ լարուած պահեց ամբողջ ներկայացման տևողութեանը՝ իր ճարպիկ շարժումներով, համարձակ ընթացքով և յաջող խաղարկութեամբ ու մարզուած եփուն արուստագետի տպաւորութիւն թողուց հանդիսասարահին վրայ: Շեշտ, հասակ... շուտով համակրելի դարձուցին զինքը բարձրաստիճան հանդիսականներուն (Այգունի 1941): 1943-ի ապրիլի 23-ին «Ռուբեն Մամուլյանը» «Քրիստալ» սրահում Պողոս Մենտիլյանի ղեկավարութեամբ բեմադրել է հայ դրամատուրգ, թատերական գործիչ Ալեքսանդր Աբելյանի (1858–1940) «Պըլը պուղի» օպերետը, որն ունեցել է մեծ հաջողություն: «Նիւթին ընտրութիւնը, ինչպէս շեշտեց թատերախումբին հիմնադիր-վարիչը, ձգտումնաւոր էր: Խամսայի մելիքութիւններու ալեկոծուած կեանքը, կազ ու կռիւով, եղբայրասպան վեճերով թունաւորուած հեղձուցիչ մթնոլորտը ճարտարորէն պատկերացնող այս ողբերգութիւնը կը պատասխանէր օրուան պետքին, իրաւ ալ այսօր ավելի քան հրամայական դարձած չէ համերաշխութեան, միութեան հարցը մեր ժողովուրդին բոլոր խավերուն համար անխտիրէ (Այգունի 1943): Այս թատերախաղը, սակայն, դարձել է թատերախմբի կարապի երգը: Ալ. Աբելյանի «Պըլը Պուղի» օպերետը Պողոս Մենտիլյանի մասնակցությամբ «Արդարև շատ յաջող կերպով բեմադրուեցաւ», – նշում է «Հայ գիր» ամսագիրը (Այգունի 1943): Թատերախոսը Մենտիլյանի երկարատև աշխատանքին է վերագրում այդ հաջողությունը: Իսկ դերակատարները հիացմունք են առաջացրել բոլոր ներկաների մոտ:

«Լիբանանահայ թատերախումբ» (1946–1954)

1946-ից Դավիթ Էվերեկյանը Օ. Քեքլիկյանի և Հ. Շիրինյանի հետ հիմնում է Լիբանանահայ թատերախումբը, որը գոյատևում է մինչև 1954 թ.՝ հանդիսատեսի դատին հանձնելով 18 ներկայացում. թատերացանկում տեղ են գտնում «Իսուբը» օպերետը, «Սև հողերը», «Արցունքի հովիտը», «Անիծյալը» և այլն: 1948-ի հունվարի 10-ին «Սինեմա Արաքսում» ներկայացնում են «Եվգինե» թատերախաղը:

Ալեքսանդր Շիրվանզադեն «Եվգինե» երեք գործողությամբ դրաման (գրել է 1901-ի հուլիս-օգոստոս ամիսներին) նվիրել է իր մորաքրոջ որդուն՝ հայ անվանի դերասան Հովհաննես Աբելյանին՝ գրողի ստեղծած կերպարների անզուգական մարմնավորողին: «Եվգինե» առաջին անգամ բեմականացվել է նույն թվականի հոկտեմբերի 29-ին Թիֆլիսի Արտիստական ընկերության նորաբաց թատրոնի լեւի-լեցուն դահլիճում՝ Գևորգ Պետրոսյանի բեմադրությամբ: Ներկայացմանը, որին մասնակցել են ժամանակի հայ դերասանական առաջնակարգ ուժերը, ունեցել է մեծ հաջողություն ներկա է եղել նաև հեղինակը: Թատերախոս Գ. Վանցյանի վկայությամբ՝ հանդիսատեսն այն ընդունել է ջերմորեն և ըստ արժանվույն՝ «տեսնելով մեր առաջին վիպասանի մեջ եւ առաջնակարգ թատրերգակի շնորհքը», թատրոնից հեռանալով «այն հաճելի գիտակցութեամբ որ Սունդուկյանի տեղը թափուր չի մնալու այսուհետեւ» (Վանցեան 1902): Դրվատական հոդվածներ են տպագրվել ինչպես հայկական, այնպես էլ Կովկասի ռուսական մամուլում: Շիրվանզադեին՝ որպես դրամատուրգի, բարձր գնահատական է տվել հայ մեծատաղանդ բանաստեղծ Վահան Տերյանը: 1914-ի ապրիլի 30-ին Թիֆլիսի Երաժշտական ընկերության դահլիճում «Հայ գրականության գալիք օրը» թեմայով իր հրապարակային դասախոսության ժամանակ բանաստեղծն ընդգծում է. «Դրամայի մեջ որքան էլ ինքնատիպ, խոշոր և հետաքրքրական լինի Սունդուկյանը – նա առանձին երևույթ է, նա դարձյալ ունիկում է իր «Պեպո»-ով, իսկ ուղի հարթողը Շիրվանզադեն է: Չպետք է մոռանալ, որ կենցաղագրական և հոգեբանական դրամային գրական լեզվով ամենից շատ զարկ է տվել Շիրվանզադեն, և որքան էլ թերություններ ունենան նրա գրվածները, նրա նշանակությունն այդ ասպարեզում շատ է մեծ ու նշանակալից (Տերյան 1961, 271): «Եվգինե» առաջին անգամ տպագրվել է «Թատրոն» հանդեսում 1903-ին: Նույն թվականին այն լույս է տեսել առանձին գրքով: Հետագայում դրաման տարբեր արհեստավարժ թատերախմբեր և թատերասերներ բազմիցս բեմադրել են թե՛ Անդրկովկասում, թե՛ այլ երկրների հայաշատ վայրերում, առանձնապես XX դ. առաջին տասնամյակում:

Լիբանանահայ թատերախմբի ներկայացրած «Եվգինե» թատերախաղի մասին Զարթոնքը նշում է. «Բեմադրողները իրենց կարելին ըրած էին յաջողելու և յաջողեցան, համաձայն տուեալներուն, Եւգինէին, ամուսնոյն և քրոջ դերակատարները ունեցան իրական ապրումներ...» (Թղթակից 1948): Հոդվածագիրը գտնում է, որ կա «ձեռնարկող ոգի» և «աշխատանքի սեր», և բոլոր զոհողությունների փոխարեն կա «հաջողության վայելքը»:

«Պեյրոթահայ քուլիսականներու թատերախումբը» (1961–1966)

«Քուլիս» թատերական հանդեսի 15-րդ տարեդարձի առթիվ հինգ բեմընկեր քուլիսականներով Դավիթ Էվերեկյանը հիմնում է «Պեյրոթահայ քուլիսականներու թատերախումբը»՝ նպատակ ունենալով վառ պահել «Քուլիսի» անունը: Բացումը տեղի է ունենում 1961-ի դեկտեմբերի 17-ին Ուեսթ հոլում: Գեղարվեստական երեկոն նվիրված էր հանդեսի 15-ամյակին և նրա հիմնադիր-խմբագիր Հակոբ Այվազին: Մասնակցում են երգչուհի Արփինե Փեհլիվանյանը, դերասաններ և ասմունքողներ Արտաշես Տեր-Գևորգյանը, Էդուարդ Չափրաստը, Թորոս Սպիտանյանը, Կայծակ Գնդունին, Հակոբ Կուլոյանը և ուրիշներ: Նույն օրը բեմադրվում է նաև Հակոբ Այվազի «Շատերեն մեկը» թատերախաղը: Դավիթ Էվերեկյանը գրում է. «1961-ի խանդավառ օրերուն երբ հիմնած էինք «Պեյրոթահայ քուլիսականներու թատերախումբը», եւ պիտի կատարէր իր անդրանիկ ձեռնարկը՝ տոնելով Հայաշխարհի միակ թատերական թերթին՝ «Քուլիսին» 15 ամեակը՝ այդ առիթով բեմադրելով Յակոբ Այվազի «Շատերեն մեկը» թատերախաղը, որի առաջին ներկայացումը տեղի է ունեցել 1949-ի մարտի 27-ին Կ. Պոլսի Պեյոդլի թաղամասի Սէս թատրոնում, Աշոտ Մադաթյանի բեմադրությամբ» (Էվերեկյան 1983): «Քուլիսը» գրում է. «Շատերեն մեկը», որ յայտնութիւն մը դարձաւ, դրաւ մեզ այն տպաւորութեան տակ, թէ հեղինակը ունի յղացումի և միզանսէնի կարողութիւն և իր այս առաջին փորձը, որ նախապես կը կրեր «Արուեստագետի մը կեանքը կամ վերջին վարագոյրը», իր վարպետին Աշոտ Մատաթեանի ձեռքին տակ ապահովաբար կրկին ձեւաւորուած, կարող էր մեր նոր խումբերուն «ռեբերթուառին» մէջ իր յատուկ տեղը գրաւել» («Քուլիս»-ի ցերեկոյթը 1949): Գլխավոր հերոսի՝ Վահեի դերը մարմնավորել է թատերախաղի հեղինակը՝ Հակոբ Այվազը: Տասներկու տարի անց՝ 1961-ի դեկտեմբերի 17-ին «Պեյրոթահայ քուլիսականներու թատերախումբը» քաղաքի լավագոյն սրահներից մեկում՝ ամերիկյան համալսարանի Ուեստ հոլում, ներկայացնում է «Շատերեն մեկը»: Է. Չափրաստը այդ մասին գրում է. «Զիս առաւելագոյն չափով խանդավառողները եղան մասնակցող դերակատարները, որոնք ամեն ճիգ թափեցին առաւելագոյն չափով տալու համար իրենց ստանձնած դերերուն հոգեկան խռովն ու փոթորիկը: Ինծի համար հարց չէ, թէ ինչ չափով յաջողեցան, այլ այն խոր նւիրումը և ընդունակութեան աստիճանաչափը, որ մեծագոյն գրաւական է իրենց վաղուան յաջողութեան» (Չափրաստ 1961): Վահեի դերով հանդես է գալիս Դավիթ Էվերեկյանը, որն «ըրաւ իր լաւագոյնը տալով մեզ հաւատարիմ ամուսնի, թատերագրի և դերասանի կերպարը, և հաջողեցաւ», – նշում է հոդվածագիրը (Տեր-Գեորգեան 1962): «Պեյրոթահայ Քուլիսականներու թատերախումբը հանդես է գալիս ոչ միայն Բեյրութում, այլև Հալեպում, Դամասկոսում, Լաթաքիայում, Ջահլեում և այլ տեղերում, քանի որ «Խումբ մը բեմի սրբազան խենթեր» արհամարհելով իրենց հանգիստը, անձնական մտահոգութիւնները, նիւթական և բարոյական զոհողութիւնների գնով կը ծաղկեցնեն «Պեյրոթահայ քուլիսականներու թատերախումբը», – գրում է թատերախոսը (Էվերեկյան 1963): «Պեյրոթահայ քուլիսա-

կաններու» խաղացանկում տեղ են գտել սփյուռքահայ երգիծաբան, դերասան Գրեմ Սիմոնի «Հարս ու կեսուր», բելգիական ծագումով ֆրանսիացի դրամատուրգ Մորիս Հենիքենի «Մանկիկա», Գևորգ Չուբարի «Սանդուխտ կույսը», Շիրվազադեի «Արտիստը», որն առաջին անգամ էր ներկայացվում լիբանանահայ գաղթօջախում, ինչպես նաև Դավիթ Էվերեկյանի «Հրաշալի հաղթանակը» և բազմաթիվ այլ հաջող բեմադրություններ: 1964-ին Կ. Պոլսում բազմիցս ներկայացված «Հարս ու կեսուր»-ը «Պեյրուֆահայ քուլիսականների» կողմից անմոռանալի հուշեր թողեց թատերասերների մոտ: Սյուժեն պարզ է: Հարս ու կեսուրի անվերջանալի վեճերը, անհամաձայնությունը և վերջում զավակի ծնունդը, որը բերում է հաշտության և համերաշխության: Գլխավոր դերով հանդես եկող Դավիթ Էվերեկյանը, որ «Թատերախումբին անձնագրի հիմնադիրներէն է միանգամայն, անվիճելի տաղանդով և բնական ապրումով կրցավ փայլիլ Սեփոն աղայի դժուար դերին մէջ: Առաջին անգամ չէ արդէն, որ Դավիթ այսքան հոգի եւ արուեստ, ճաշակ ու խիղճ կը յաջողի դնել իրեն վիճակուած դերերուն մէջ» (Այգունի 1964): Սկեսուրի դերում հանդես է եկել Բերկրուհի Էվերեկյանը: Վերջինս իր անթերի, բնական խաղով փայլ է տվել թատերախաղին: «Խեղաթիրող, զրպարտող, քանդող, կոռուղ կեսուրի տիպար մը ծափահարեցինք բեմին վրայ յանձին Տիկ. Էվերեկլեանի», – գրում է Վ. Այգունին (Այգունի 1964): 1965-ի մարտի 20-ին և ապրիլի 30-ին «Պեյրուֆահայ քուլիսականներու թատերախումբը» հանդես է եկել Ավետիս Ահարոնյանի «Արցունքի հովիտը» պիեսի բեմադրությամբ (Ներկայ մը 1965): Առաջին ներկայացումը հովանավորել է լիբանանցի հայասեր, բանաստեղծ Սայիդ Աքլը: Դերասանները հանդես են եկել հաջող խաղով՝ հանդիսատեսին տեղափոխելով զուլումի օրեր: Առանձնապես գնահատանքի են արժանացել Դավիթ և Բերկրուհի Էվերեկյանները: Ինչպես նշում է Ազդակը, «Թատերասեր հասարակութիւն մը ծայրե ծայր լեցուցած էր սրահը... Դերուսոյց Պր. Դավիթ Էվերեկլեան ոչ մէկ ջանք չէր խնայած, որպեսզի դերակատարները յաջողէին տալ իրենցմէ ակնկալուած խաղարկութիւնը» (Հրազդան 1965): Վերոհիշյալ բեմադրության մասին «Յուզիչ ներկայացում» վերնագրի տակ անդրադարձ կա նաև «Մասիսի» 1965 թ. ապրիլի 4-ի համարում: «Քուլիսի» 15-ամյակի առթիվ հանդես եկող թատերախումբը բոլորովին տարբերվում էր մյուսներից իր կազմակերպչական ձևով և կառուցվածքով: Այն կաշկանդված չէր որևէ մեկի գաղափարախոսությամբ, կուսակցականությամբ, սիրով և բարեկամության զգացումով էր համակված բոլորի հանդեպ, իր շարքերում ընդունում էր բոլորին, որոնք կցանկանային անդամակցել այս համերաշխ թատերախմբին:

«Գերմանիկ» թատերախումբը (1956–1959)

Բուրջ Համուդի կենտրոնում՝ Նոր Մարաշում է գտնվում «Գերմանիկ» թատերասրահը: Այդտեղ էլ հիմնվել է համանուն թատերախումբը (1957 թ. մարտի 4-ին): Ներկայացվել է «Աշկերտ Կիկոն» ծիծաղաշարժ թատերախաղը (Էվերեկլեան 1957. «Գերմանիկ» թատերասրահին բացումը): Նույն թվականին բեմա-

կանացվել է Շիլլերի «Ավագակները»-ից քաղված մի հատված՝ «Անիծյալը» ողբերգությունը: Փառասիրության և ընչաքաղցության պատճառած ավերների մասին է այս գործը, որն ունեցել է նշանակալից հաջողություն, թեպետ փորձառու դերասանների կողքին հանդես են եկել նաև սկսնակներ: Էռնանիի դերը կատարել է Դավիթ Էվերեկյանը: «Գերմանիկ» թատերախմբի գոյությունը անհրաժեշտություն էր Բուրջ Համուդի համար: «Գուրգուրանքով կը հետեւինք այս շարժմանը, մանավանդ երբ կիմանանք թե վարիչները ծրագրած են ապագային մնայուն եւ տեւական բանող հայ թատրոն մը հիմնել», – կարդում ենք «Քուլիսում» (Էվերեկյան 1957. Անիծյալը «Գերմանիկ» թատերախումբին կողմէ): 1957-ի ապրիլի 24-ին «Գերմանիկը» հանդես է եկել Հովհաննես Մոմճյանի «Արիա-վիրքը Դեր Ջորի» պիեսով դարձյալ «Գերմանիկ» թատերասրահում: «Դերակատարները արտաբերեցին իրենցմէ ամէն ընկալածէն աւելին», – գրում է «Քուլիսը», սակայն նաև ավելացնում, որ «Պիտի փափաքէինք որ ան հայ բեմին մոտենար աւելի երկիւղածօրէն, դերասանական կազմը զօրացնէր և բծախնդրութեամբ հրամցնէր իր գործերը» (Էվերեկյան 1957. Յայտնի և արժեքաւոր արտասանող Խաչիկ Արարատեանի երեկոն): 1957-ի դեկտեմբերի 21-ին Դավիթ Էվերեկյանը բեմադրել է Մորիս Հենրքենի ֆրանսիացիների կյանքը պատկերող «Մանկիկս» կատակերգությունը: «Դերասանական կազմը ընդհանուր առմամբ ներկայանալի էր, – գրում է «Ջարթոնքը», – իր բեմընկերներուն մէջ ուշագրավ Միքոյի դերով պր. Դավիթ Էվերեկյանը, որ իր բեմական ճկունութեամբ, փորձառութեամբ ու շնորհներով հարազատորեն պատկերացուց միամիտ, դիրահաւան երկչոտ նկարագիր մը» (ՅՇՏ 1957): Էվերեկյանը հարմարեցրել է թատերախաղը հայկական միջավայրին և անուններին: Գլխավոր՝ Միքոյի դերով հանդես է եկել ինքը Դավիթ Էվերեկյանը, որը «...խաղին առանցքը կը կազմէր, խելացի արտահայտութեամբ ապուշ նկատելու աստիճան միամիտ, յստակ որոշում չունեցող և միշտ շարժուն այս դերով Պր Դավիթ Էվերեկյանը ամբողջ 3 արարներուն տիրապետեց բեմին: Պետք է ըսել որ Պր Դավիթ բեմը սիրող, ավելի շինող, կառուցանող մըն է ինքնատիպ գործունեութեամբ, կազմակերպող, տարիներու դանդաղ յառաջացումով շինած է վարկ մը. իր շուրջը հաւաքուած, նոյնքան զոհող երիտասարդութիւնը և ժողովուրդը, պարտին զինք քաջալերել և ժողովրդականացնել, ավելի մեծ ձեռնարկներու պահանջումով», – գրում է թատերախոսը (Տելլալեան 1958. «Գերմանիկ» թատերախումբի «Մանկիկս»-ը):

1958-ի փետրվարի 13-ին Վարդանանց փառատոնի առթիվ Բուրջ Համուդի «Գերմանիկ» սրահում ներկայացվել է Դ. Էվերեկյանի «Հրաշալի հաղթանակ» թատերախաղը: Մոզպետի դերով հանդես է եկել հեղինակը: «Մոզպետի դերին մէջ սքանչելի խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ Դավիթ Էվերեկյանը իրական քրմապետի մը տիպարը կը ներկայացնէր ան», – գրում է «Մասիսը» (Թեքէեան 1958): Հայ հոգևորականությանը կրոնափոխ դարձնելու պարտականությունը ստանձնած Մոզպետը գործադրում է ամեն հնար ու ջանք: Հայ հոգևորականությունը Ղևոնդ Երեցի գլխավորությամբ միշտ լռեցնում է Մոզպետին: «Մենք անմահներ ենք: Մենք կը յաղթենք և պիտի յաղթենք միշտ, կը պոռար Մոզպե-

տի երեսին, որ իր երկայն հասակով, իր երկար թեւերով ու ջղագրգիռ մատնե-
րով, կ'ընդդիմանար եւ զինք լռեցնելու կը ճգնէր» (Թեքէեան 1958): Վերջին
արարում մոգպետը ցանկացել է իմանալ, թե ինչպես են դիմանում հոգևորական
կալանավորները քաղցի, ծարավի անքնության և մերժում են ծնկի գալ: Ինչպես
նշում է հոգվածագիրը, ներկայացման այս հուզիչ պատկերը գրեթե առանձին
խաղաց Դավիթ Էվերեկյանը: Մոգպետը, որ ցանկանում էր ծնկի բերել հայ
կալանավոր հոգևորականներին, ինքն է ծնկի գալիս նրանց առջև: Հաղթանակը
տարել էին հայ եկեղեցականները. «Ան սկսաւ պաղատիլ իր կալանաւորնե-
րուն, որ զինք ալ քրիստոնեայ մկրտեն... Ես ալ կուզեմ սուրբ ըլլալ ձեզի պէս, ես
ալ քրիստոնեայ ըլլալ կ' ուզեմ, կը պաղատէ Քրմապետը՝ արդէն ինքզինքը քրիս-
տոնեայ զգալով, տեսաւ իր առջեւ երկնքին բացուիլը, ուրկէ իր աչքին երեւցաւ
Աւարայրի նահատակ հերոսներուն անմահական փառանքը: Հոս ալ ծունկի
եկաւ, գոչելով. Քիչ վերջ ես ալ նահատակութեան պսակ ստացած պիտի միանամ
ձեզի» (Թեքէեան 1958): «Գերմանիկ» թատերախումբը հաջողությամբ ներկա-
յացրել է նաև Վ. Ուզունյանի «Մահի հին աստվածներու» պիեսը, որի հաջողութե-
անը նպաստեց Դ. Էվերեկյանը՝ քաջալերելով առաջին անգամ բեմ բարձրա-
ցողներին: Ղեկավարի և սիրող դերասանների անխոնջ աշխատանքի շնորհիվ
«Գերմանիկ» թատերախումբը ունեցավ մնայուն դերասաններ՝ գործակցելով
նաև տարիների վաստակ ունեցող դերասանների հետ: «Պրն. Դ. Էվերեկյանն ոչ
միայն ամաթէօրներ կը հասցնէ հայ բեմին, այլեւ կը գործակցէ, տարիների վաս-
տակ ունեցող սիրող դերասաններու հետ և համերաշխորէն կը ղեկաւարէ
խումբը», – գրում է «Քույիսը» (Տելլալեան 1958. Ս.Վ. Ուզունյանի «Մահի հին աստ-
վածներու»): Թատերախումբը դատապարտել է արվեստի և նորարարության
քողի տակ հայ բեմ սողոսկող օտար և հոռի բարքերը, միշտ ընտրել է ստեղ-
ծագործություններ, որոնք մոտ են հայ միջավայրին: Սփյուռքի անբարենպաստ
պայմաններում ուրախալի է տեսնել արվեստի հմայքով համակված, ստվարա-
ցող թատերասերներին, իսկ նրանց նվիրվածությունը այս ասպարեզին գնա-
հատելի է՝ արժանի քաջալերանքի:

Եզրակացություններ

Լիբանանահայ թատերական շարժման առաջին երախտավորներն իրենց
խանդավառ, ոգևորիչ ելույթներով անմոռանալի տպավորություն են թողել թա-
տերասերների վրա: Լուռ ու անտրտուն, տասնյակ տարիների զոհաբերության
հասնող նվիրվածությամբ կարողացել են իրենց ուսերի վրա պահել բեյրութա-
հայ բեմը՝ նպաստելով ազգապահպանության վսեմ գործին: Մշակներ, որոնք
նյութական դաժան պայմաններում բարձր են պահել հայ թատրոնի ջահը: Նրանց
մեջ իր ուրույն տեղն ունի լիբանանահայ թատրոնի գործիչ, տաղանդավոր դե-
րասան, դերուսույց, բեմադրիչ, թատրոնի պատմաբան, Դ. Էվերեկյանը, որն իր
կարևոր մասնակցությունն է ունեցել թատերական դժվարին գործի մեջ: Բազ-
մաշնորհ արտիստի թատերական արգասավոր գործունեությունն իր նպաստը
բերեց հայ ժողովրդին ու հայ թատրոնին՝ արժանանալով ջերմ գնահատանքի ու

երախտիքի: «Եվ այս օրվան պեյրութահայութիւնը իր ազգային արժանապատվութիւնը, իր հասարակական կեանքը կը պարտի վրանաքաղաքներու տարապայման բախտը ապրած երեկի դալկացած այն սերնդին, որ կիսամերկ ու ոտաբոբիկ քալեց, ապա ծլարձակեցավ և ամրակուռ արմատացավ ի գին մեծ գրկանքներու» (Գնդունի 1962):

Դավիթ Էվերեկյանի արդյունավետ, բեղուն աշխատանքներն ընդհատվեցին Լիբանանում ստեղծված քաղաքական անկայուն և անբարենպաստ պայմանների հետևանքով, և նա ընտանիքով հեռացավ երկրից՝ հաստատվելով Մոնրեալում:

Շնորհակալական

Հատուկ շնորհակալություն եմ հայտնում Դավիթ Էվերեկյանի դուստր Ռոզալիա Վասիլյան-Էվերեկյանին՝ հոգվածի համար արժեքավոր նյութեր տրամադրելու և հետազոտական գործընթացում ոգեշնչման աղբյուր լինելու համար: Նրա աջակցությունը էական դեր է ունեցել աշխատանքի ձևավորման մեջ:

Իմ երախտիքի խոսքն եմ հայտնում տիկին Աննա Ասատրյանին՝ ոչ միայն Սփյուռքի և գիտության փոխառնչության կարևորությունը բարձրաձայնելու, այլև ինձ մշտապես ոգեշնչելու և քաջալերելու համար: Նրա տեսլականը նոր շնչով է լցնում մշակութային դաշտը:

Հատուկ շնորհակալություն «Լրաբեր հասարակական գիտությունների» խմբագրական կազմին՝ այս կարևոր թեմաների լուսաբանման և հանրայնացմանն ուղղված հետևողական աշխատանքի համար:

Գրականություն/References/Литература

1. Այգունի Վ. 1941, Արձագանք, Հայ գիր, N 3, 69–70:
Ayguni Վ. 1941, Echo, Hay Gir, N 3, 69–70 (in Armenian).
2. Այգունի Վ. 1943, Ռութեն Մամուլեան թատերախումբ. Պըլ-Պուղի, Հայ գիր, N 5, 118:
Ayguni V. 1943, Rouben Mamoulian Theatre Group, Pel-Pughi, Hay Gir, N 5, 118 (in Armenian).
3. Այգունի Վ. 1964, Պեյրութահայ քուլիսականներու «Հարս ու կեսուր»-ը, Սփյուռք, N 14, 11 ապրիլի, 4:
Ayguni V. 1964, "Mother in Law and Daughter in Law" by Beirut Armenian Backstage Performers, Spyurk, N 14, April 11, 4 (in Armenian).
4. Գնդունի Յ. 2018, Թատերական շարժումը Լիբանանի մէջ 1940–1970 թուականներուն, թատրոնի միջազգային օրուան առիթով, Ազդակ, 27 մարտի, 4:
Gnduni H. 2018, The Theatrical Movement in Lebanon during 1940–1970 (on the occasion of International Theatre Day), Azdak, March 27, 4 (in Armenian).
5. Գնդունի Կաթակ 1962, Նիւթեր լիբանանահայ թատրոնի պատմութեան համար, Սփյուռք, 17 մայիսի:
Gnduni K. 1962, Materials for the History of Lebanese-Armenian Theatre, Spyurk, May 17 (in Armenian).

6. Էվերեկյան Դ. 1957, «Գերմանիկ» թատերասրահին բացումը և առաջին ներկայացումը, Քուլիս, N 247, 11:
Evereklean D 1957, The Opening of "Germanik" Theatre Hall and First Performance, Kulis, N 247, 11 (in Armenian).
7. Էվերեկյան Դ. 1957, Անիծեալը «Գերմանիկ» թատերախումբին կողմէ, Քուլիս, N 248, 20:
Evereklean D. 1957, "The Cursed One" by the "Germanik" Theatre Group, Kulis, N 248, 20 (in Armenian).
8. Էվերեկյան Դ. 1957, Յայտնի և արժեքավոր արտասանող Խաչիկ Արարատեանի երեկոն և Յովի Մոմճեանի «Արիավիքը», Քուլիս, N 250, 17:
Evereklean D. 1957, The Evening of Famous and Valuable Reciter Khachik Araratian and Hov. Momjian's "Catastrophe", Kulis, N 250, 17 (in Armenian).
9. Էվերեկյան Դ. 1962, Թատերական շարժումը Հ.Կ.Ե.Մ.-են ներս, Սփյուրք, 21 հունիսի, 12:
Evereklean D. 1962, The Theatrical Movement within H.K.E.M., Spyurk, June 21, 12 (in Armenian)
10. Էվերեկյան Դ. 1963, Պեյրոթահայ քուլիսականներու թատերախումբը ոգետորութեամբ բոլորեց իր թատերաշրջանը, Քուլիս, N 397, 4:
Evereklean D. 1963 Beirut Armenian Backstage Performers' Theatre Group Enthusiastically Completed its Theatre Season, Kulis, N 397, 4 (in Armenian).
11. Էվերեկյան Դ. 1983, Երբ կը տօնէինք «Քուլիսի» 15 ամեակը 1961-ին Պեյրոթում, Քուլիս, N 865, 10:
Evereklean D. 1983, When We Celebrated "Kulis"s 15th Anniversary in Beirut in 1961, Kulis, N 865, 10 (in Armenian).
12. Էվերեկյան Դ. 1985 «Թատերայույժեր բեմական կեանքիս յիշատակութեան առթիւ», Մոնրեալի Արմենեան թատերախումբի կողմէ, Քուլիս, 15 օգոստոսի, 11:
Evereklean D. 1985, "Theatre Memories on the Occasion of Remembering my Stage Life", by Montreal's Armenian Theatre Group, Kulis, August 15, 11 (in Armenian).
13. Թեքէեան Ա. 1958, Հրաշալի հաղթանակը, Մասիս, N 20, 8:
Tekeyan A. 1958, Wonderful Victory, Masis, N 20, 8 (in Armenian).
14. Թղթակից 1948, «Եվգինե» բարոյաշունչ և դաստիարակիչ տրամա, Զարթօնք, 21 հունվարի:
Correspondent 1948, "Yevgineh", a Moral and Educational Drama, Zartonq, January 21 (in Armenian).
15. Թղթակից 1952, «Մռայլ կեանքեր», Ազդարար, 25 մայիսի:
Correspondent 1952, "Gloomy Lives", Azdarar, May 25 (in Armenian).
16. Լութեր 1924, «Պատուի համար», Փյունիկ, N 16:
Luther 1924, "For Honour", Pyunik, N 16 (in Armenian).
17. Հրազդան 1965, «Արցունքի հովիտը», Ազդակ, 23 մարտի:
Hrazdan 1965, "The Valley of Tears", Azdak, March 23 (in Armenian).
18. Յ.Շ.Տ. 1957, «Մանկիկս», Զարթօնք, 27 դեկտեմբերի, 3:
H.Sh.T. 1957, "My Baby", Zartonk, December 27, 3 (in Armenian).
19. Ներկայ մը 1952, «Մռայլ կեանքեր», Ազդակ, 25 մայիսի:
An Attendee 1952, "Gloomy Lives", Azdak, May 25 (in Armenian).

20. Ներկայ մը 1954, ՀԿՕՄ-ի եւ ՀԿԵՄ-ի երեկոյթը, Մասիս, 13 հունվարի, 8:
An Attendee 1954, H.K.O.M. and H.K.E.M. Evening Event, Masis, January 13, 8 (in Armenian).
21. Ներկայ մը 1965, Արցունքի հովիտը, Սփյուռք, N 20, 10:
An Attendee 1965, The Valley of Tears, Spyrk, N 20, 10 (in Armenian).
22. Շահանդուխտ 1963, «Դիմակը», բեմադրութիւն Պետրոս Ադամեան թատերախումբի, Այգ, 21 մայիսի:
Shahandukht 1963, "The Mask", Performance by Petros Adamian Theatre Group, Ayg, May 21 (in Armenian).
23. Չափրաստ Է. 1961, Ներկայացման մը առթիւ, Սփյուռք, 31 դեկտեմբերի, 36:
Chaprast E. 1961, On the Occasion of a Performance, Spyrk, December 31, 36 (in Armenian).
24. Չափրաստ Է. 1965, Թիթեղածածկ թատրոնը, Այգ, 13 հունիսի:
Chaprast E. 1965, The Tin-Covered Theatre, Ayg, June 13 (in Armenian).
25. Վաչէ 1950, «Պատուի համար», Մասիս, 6 հունիսի:
Vache 1950, "For Honour", Masis, June 6 (in Armenian).
26. Տելլալեան Յ. 1958, Ս.Վ. Ուզունյանի «Մահի հին Աստուածներու», Քուլիս, N 275, 18:
Tellalean H. 1958, "Death of Old Gods" by S.V. Uzunian, Kulis, N 275, 18 (in Armenian).
27. Տելլալեան Յ. 1958, Մ.Հ.Մ «Գերմանիկ» թատերախումբի «Մանկիկա»-ը, Քուլիս, N 268, 8:
Tellalean H. 1958, M.H.M. "Germanik" Theatre Group's "My Baby", Kulis, N 268, 8 (in Armenian).
28. Տեր-Գեորգեան Ա. 1962, Պէյրութահայ քուլիսականներու թատերախումբի անդրա-նիկ ձեռնարկը, Քուլիս, N 363, 13:
Der-Gevorgean A. 1962, The Inaugural Event of Beirut Armenian Backstage Performers' Theatre Group, Kulis, N 363, 13 (in Armenian).
29. Տերյան Վ. 1961, Հայ գրականության գալիք օրը, Երկերի ժողովածու երեք հատորով, հ. 2, Երևան, «Հայպետհրատ»:
Teryan V. 1961, The Coming Day of Armenian Literature, Collected Works in Three Volumes, vol. 2, Yerevan, Haypethrat (in Armenian).
30. Քուլիսի ցերեկոյթը 1949, Սպասուած յաջողութենէն աւելին գտավ, Ժամանակ, N 15000, 4:
Kulis's Afternoon Event 1949, Found More Than Expected Success, Zhamanak, N 15000, 4 (in Armenian).